
Kultura Oświecenia w Europie

Kultura Oświecenia w Europie

Oświecenie był to ruch intelektualny, który był propagowany w całym XVIII wieku. Polegał on na krytyce ustalonych poglądów i postaw, wychwalaniu potęgi ludzkiego umysłu i kulcie wiedzy.

Oświecenie związane było z głównymi prądami, takimi jak: krytycyzm, racjonalizm, empiryzm, deizm, a także absolutyzm. Niektóre poglądy oświecenia zauważalne były już w okresie baroku, jednak to właśnie wiek XVIII doprowadził do uwidocznienia się i powstania scentralizowanej formy tych poglądów. Cały okres oświecenia, jako epoki związany był z wydarzeniami w Europie takimi jak:

- rządy absolutne we Francji i w Anglii,
- rządy dynastii Burbonów, Stuartów.

Oświecenie to epoka, w której do głosu doszły absolutystyczne ambicje władców, wzrosła potęga Rosji za czasów rządów Piotra I, a także Prus za czasów króla – kaprała – Fryderyka Wilhelma I. Coraz ważniejszy głos na arenie międzynarodowej zaczęła mieć również Austria, w której rządy sprawowała Maria Teresa. Epoka oświecenia w państwie polskim związana była z rządami dynastii saskiej. Władzę sprawował August II Mocny i August III Sas, jest to okres unii polsko – saskich oraz rządów ostatniego króla Polski – Stanisława Augusta Poniatowskiego.

Nazwa oświecenia wywodzi się z języka niemieckiego i oznacza wiek oświecony światłem rozumu ludzkiego – Imanuel Kant uznał, że oświecenie oznacza dojrzałość umysłową człowieka.

W wieku XVIII pokładano wiarę w potęgę ludzkiego rozumu. Dlatego też nastąpił silny rozwój nauk matematycznych, przyrodniczych i ścisłych. W oświeceniu możemy wyróżnić kilkanaście nurtów filozoficznych i religijnych. Nurty te swoją genezę posiadają w epoce baroku, jednak to właśnie uczeni oświecenia doprowadzili do ich rozwoju.

Główne nurty filozoficzne i religijne

- Sensualizm to pogląd dominujący przez całe oświecenie, oznaczał (zmysł), zakładał, że każdy człowiek rodzi się z umysłem przypominającym czystą kartkę – tabula rasa, nabierając doświadczeń życiowych, w trakcie dorastania i całego życia, krata ta zapełnia się poprzez zmysły, które zapisują na tej karcie wrażenia. Uważano, że na świecie istnieje tylko to, co jest postrzegane zmysłami. Do głównych przedstawicieli tego nurtu zaliczają się John Locke i Georgey Berkeley.

- Empiryzm – nurt filozoficzny związany z doświadczeniami życiowymi. Według empiryzmu istnieje tylko to, czego człowiek może doświadczyć. Tylko dzięki doświadczeniu można tworzyć naukę, przez co empiryzm odrzuca teologię. Franciszek Bacon uważany jest za głównego przedstawiciela empiryzmu.

- Racjonalizm – pogląd oświeceniowy związany z umysłem, prekursorem całego nurtu racjonalizmu był Kartezjusz i jego słynne stwierdzenie, że Cogito ergo sum – myślę, więc jestem. Według zwolenników tego nurtu ważne jest tylko to, co możemy objąć rozumem.

- Utylitaryzm – kolejny pogląd oświecenia, związany z korzyścią. Człowiek jest tyle użyteczny w świecie ile daje mu określone korzyści. Wartość człowieka ocenia się po tym jak działa, jak wykonuje powierzone mu zadanie.

- Krytycyzm – to pogląd, który negował istnienie Boga, odrzucał dogmaty religijne i wiarę, odrzucał autorytety w tym także kościelne.

- Deizm - to pogląd charakterystyczny dla epoki oświecenia, głoszący, że Bóg stworzył świat, ale w momencie stworzenia przestał w ten świat ingerować. Głównym przedstawicielem tego nurtu był Wolter, który to porównał Boga do zegarmistrza, a świat do mechanizmu zegara. Po nakręceniu przez Boga, zegar zaczyna działać sam, aż do końca świata.

- Ateizm – kolejny pogląd oświeceniowy, a dokładnie nurt religijny, który to całkowicie podważa

istnienie Boga. Głosi, że to ludzie wymyślili sobie postać Boga, którego tak naprawdę nie ma i nigdy nie było.

- Libertynizm – to z kolei nurt obyczajowy epoki, początkowo głoszący tolerancję religijną, później jednak przerodził się w zachowania zmierzające do profanacji religii katolickiej.

Wszystkie te nurty filozoficzne, religijne, społeczne, obyczajowe związane były z głównymi dogmatami i cechami epoki, takimi jak rozwój nauk przyrodniczych, rozkwit muzyki, rozwój nauk ścisłych, rozwój szkolnictwa.

Rozwój nauk w oświeceniu, a także jego kultura w Europie związana była z odkryciami fizycznymi, z powstającymi nowymi teoriami i pojęciami w fizyce, których rozwój w XVIII wieku był bardzo silny. W okresie tym powstało wiele nowych teorii – np. teoria względności (Alberta Einsteina), zasady mechaniki. Powstały także nowe gałęzie nauk – chemia, astronomia i ekonomia, a w ślad za nimi pierwsze teorie ekonomiczne m.in. Adama Smitha o podziale ekonomicznym współczesnych państw. Bardzo silnie rozwijała się medycyna – poprzez odkrycia nowych sposobów leczenia, rodzajów lekarstw, wprowadzenie do lecznictwa i odkrycie szczepionki przez Ludwika Pasteau. Zaczęły powstawać pierwsze szpitale, przytułki - wszystko to wymóg długotrwałych wojen na kontynencie europejskim. Wprowadzona została również do kultury i nauki oświecenia systematyka roślin, której twórcą był Karol Lineusz. Stworzony został także układ okresowy pierwiastków przez A. Mendelejewa, który od momentu swojego powstania odegrał ogromną rolę wśród nauk fizycznych i chemicznych.

Tak, więc kultura epoki oświecenia w Europie bardzo ściśle związana była z rozwojem nauk ścisłych, praktycznie cała nauka europejska skupiona była na wydarzeniach umysłowych, pracy, nauce. Podobnie rzecz miała się z rozwojem literatury i sztuki epoki europejskiego oświecenia. Te dziedziny kultury także bardzo mocno związane były z charakterystycznym dla epoki rozwojem nauki i poglądami podejścia rozumowego.

Głównymi przedstawicielami epoki oświecenia byli:

- John Locke – prekursor myśli oświecenia, ojciec liberalizmu, zwolennik społeczeństwa obywatelskiego, twórca wspomnianej wcześniej tabuli rasa.

- Wolter – który to był twórcą angielskiego oświecenia. Stworzył dzieło „Listy o Anglikach”, które jest przykładem oświecenia angielskiego. Wolter bardzo mocno krytykuje w nim społeczeństwo szlacheckie.

- Charles Monteskiusz znany również z podziału i wprowadzenia zasady trójpodziału władzy – stworzył on dzieło „O duchu prawd”, w którym dokonał podziału władzy na trzy organy – władzę wykonawczą, ustawodawczą i władzę sądowniczą.

- Jan Jakub Rousseau stworzył teorię państwa liberalnego, był autorem dzieła „O umowie społecznej”, w którym zauważał ważne aspekty wychowawcze dzieci i młodzieży – ich prawo do nauki, szkolnictwa i rozwoju. Dla kultury i literatury epoki oświecenia charakterystyczna jest również działalność tak zwanych – encyklopedystów, czyli twórców encyklopedii, którzy to pracując przez wiele lat stworzyli kompendium dotychczasowej wiedzy w 28 tomach – jest to tzw. Wielka Encyklopedia.

Cała kultura oświecenia w Europie odegrała bardzo istotną rolę, miała wielki wpływ na postrzeganie dotychczasowego świata, zupełnie zmieniła obraz człowieka XVIII wieku oraz obraz dotychczasowego świata. Na taki punkt widzenia wpłynęło wiele czynników, m.in. zmiany w stylu kierowania państwem, wiele wydarzeń historycznych – wojny, pokoje, rozejmy czy zmiany granic.

Epoka oświecenia stworzyła nowy styl życia człowieka, była epoką typowo rozumową, dlatego też przez następną epokę i przez kolejnych twórców – była często krytykowana za jej nieumiejętne dostrzeganie potrzeb codziennych ludzi, zbytnią powierzchowności i zajęcie się tylko klasami wyższymi, brak zainteresowania klasą niższą i zwykłym człowiekiem.